



## Odborné stanovisko

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) ste dňa 3. mája 2022 doručili žiadosť o stanovisko, v ktorom sa na Stredisko obraciate vo veci dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania v kontexte výnimky z nelegálneho zamestnávania.

V zmysle § 1 ods. 2 písm. f) zákona o zriadení Strediska<sup>1</sup>, Stredisko vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona.<sup>2</sup> Stredisko vydáva v predmetnej veci nasledovné odborné stanovisko.

## Predmet odborného stanoviska

V žiadosti o stanovisko uvádzate právnu úpravu výnimky z nelegálneho zamestnávania v zmysle zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Ďalej približujete hypotetickú situáciu zamestnávania príbuzného v priamom rade zamestnaného napr. v Rakúsku v kontexte zásady *lex loci laboris*.

Stredisko žiadate o vyslovenie právneho názoru na otázku, či by v prípade posudzovania zo strany inšpekcie práce, a to konkrétne v zmysle, že uvedená výnimka sa vzťahuje len na príbuzných v priamom rade, ktorí sú dôchodkovo poistení na území SR, nehrozilo porušenie zásady rovnakého zaobchádzania.

## Právny rámec a posúdenie

Dňa 17. septembra 2019 Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon č. 320/2019 Z. z. (ďalej ako „novela“), ktorým sa mení zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o nelegálnej práci“). Novela nadobudla účinnosť dňa 1. januára 2020.

Na úvod považujeme za dôležité vymedziť pojem nelegálne zamestnávanie. Nelegálne zamestnávanie je *zamestnávanie právnickou osobou alebo fyzickou osobou, ktorá je podnikateľom, ak využíva závislú prácu (1) fyzickej osoby a nemá s ňou založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer podľa osobitného predpisu, (2) fyzickej osoby, má s ňou založený pracovnoprávny vzťah alebo štátnozamestnanecký pomer podľa osobitného predpisu a neprihlásila ju do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia do siedmich dní od uplynutia lehoty podľa osobitného predpisu na prihlásenie do tohto registra, najneskôr však do začatia kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, ak kontrola*

<sup>1</sup> Zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov.

<sup>2</sup> Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ako „antidiskriminačný zákon“) v znení neskorších predpisov.



začala do siedmich dní od uplynutia lehoty podľa osobitného predpisu na prihlásenie do tohto registra alebo (3) štátneho príslušníka tretej krajiny a nie sú splnené podmienky na jeho zamestnávanie podľa osobitného predpisu (§ 2 ods. 2 zákona o nelegálnej práci). Nelegálne zamestnávanie je aj zamestnávanie štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa zdržiava na území Slovenskej republiky v rozpore s osobitným predpisom a ktorý vykonáva závislú prácu. (§ 2 ods. 3 zákona o nelegálnej práci).

Zákon o nelegálnej práci okrem pozitívneho vymedzenia uvedených pojmov obsahuje aj **výnimky z tohto vymedzenia, obsiahnuté v ustanovení § 2a, ku ktorého modifikácii novelou došlo**, a ktorý bol novelizovaný aj zákonom č. 112/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.<sup>3</sup> Tento zákon nadobudne účinnosť dňa 1. januára 2023.<sup>4</sup>

Jednou zo zmien, ktoré novela z roku 2019 priniesla, je **úprava výnimky z definičného vymedzenia pojmu nelegálne zamestnávanie**. V zmysle **ustanovenia § 2a ods. 2 zákona o nelegálnej práci** *nelegálne zamestnávanie nie je, ak pre fyzickú osobu, ktorá je podnikateľom, alebo pre právnickú osobu, ktorá je spoločnosťou s ručením obmedzeným a ktorá má najviac jedného spoločníka, ktorý je fyzickou osobou, vykonáva prácu príbuzný v priamom rade, súrodenec alebo manžel tejto fyzickej osoby alebo tohto spoločníka, ak tento príbuzný v priamom rade, súrodenec alebo manžel je dôchodkovo poistený, je poberateľom dôchodku podľa osobitných predpisov alebo je žiakom alebo študentom do 26 rokov veku.*

Nastolená právna otázka teda znie, či **uvedená výnimka vzťahujúca sa len na príbuzných v priamom rade, ktorí sú dôchodkovo poistení na území Slovenskej republiky, nie je porušením princípu rovnosti, resp. zákazu diskriminácie.**

Jedným zo základných princípov slovenského právneho poriadku je hierarchia právnych noriem. Ústava Slovenskej republiky (ďalej ako „ústava“) určuje mantinely, v rámci ktorých sa zákonodarca musí pohybovať pri prijímaní právnych predpisov. Jedným z nich je všeobecný princíp rovnosti, ako aj antidiskriminačný normatív, zakotvené v ústave v čl. 12 ods. 1 (všeobecný princíp rovnosti) a v čl. 12 ods. 2 (normatív zákazu diskriminácie).

---

<sup>3</sup> Zákon zo 16. marca 2022, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Dostupný na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/112/20230101.html>

<sup>4</sup> Od 1. januára 2023 sa výnimka z nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania rozšíri aj na spoločnosti s ručením obmedzeným s najviac dvoma spoločníkmi v príbuzenskom vzťahu, ak pre ne vykonáva prácu príbuzný v priamom rade, súrodenec alebo manžel, ktorý je dôchodkovo poistený, poberateľ dôchodku alebo študent do 26 rokov veku.



Podľa konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej ako „ústavný súd“) (napr. PL. ÚS 13/09, I. ÚS 17/99) **k porušeniu ústavného princípu rovnosti ľudí v dôstojnosti a právach, resp. zákazu diskriminácie, vyjadreného v čl. 12 ods. 1 ústavy môže dôjsť v zásade len v spojení s porušením určitého konkrétného základného práva alebo slobody, t. j. jeho porušenia sa v zásade možno dovolávať len v súvislosti s porušením určitého základného práva a slobody, alebo ľudského práva alebo základnej slobody vyplývajúcej z kvalifikovanej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách** (m. m. pozri napr. PL. ÚS 14/98, I. ÚS 17/99, PL. ÚS 10/04). Ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre (napr. PL. ÚS 3/95, PL. ÚS 43/95, PL. ÚS 18/97, PL. ÚS 4/00, PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 15/03, PL. ÚS 15/06, PL. ÚS 3/08, PL. ÚS 19/09, PL. ÚS 11/2011, PL. ÚS 11/2013) preferuje akcesorický prístup k preskúvaniu namietaného porušenia ústavného princípu rovnosti, pričom zdôrazňuje, že: "*Princípy zákazu diskriminácie a rovnosti ľudí nie sú spravidla chránené samy osebe, ale len v súvislosti s porušením iného základného práva a slobody*" (PL. ÚS 13/09).<sup>5</sup>

Zákonodarca je v rámci svojej normotvornej činnosti výrazne limitovaný, a to práve obsahom ľudských práv, pričom má povinnosť zaistiť súlad právnej úpravy s ľudskými právami tak, ako sú vymedzené v záväzných vnútroštátnych a medzinárodných prameňoch práva. Pri posudzovaní porušenia ústavného princípu rovnosti ľudí v dôstojnosti a právach, resp. zákazu diskriminácie, stanovenie výnimky z nelegálneho zamestnávania nie je možné označiť za základné právo alebo slobodu, a preto sa ani nie je možné dovolávať čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy. Do úvahy by mohlo prichádzať základné právo podnikat' (čl. 35 ods. 1 ústavy), ktorého účelom však je len poskytnúť každej oprávnenej osobe primeranú príležitosť pokúsiť sa podnikat'. Ústavné záruky práva podnikat' nesiahajú tak ďaleko, aby sa dotýkali právnej úpravy nelegálneho zamestnávania či nelegálnej práce.

## Záver

Stredisko na základe vykonanej právnej analýzy dospelo k záveru, že právnu úpravu výnimiek nelegálneho zamestnávania nie je možné označiť za základné právo alebo slobodu, ktoré zaručuje ústava alebo medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách a pristúpiť tak k preskúvaniu porušenia ústavného princípu rovnosti.

---

<sup>5</sup> Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 2. apríla 2020, sp. zn. PL. ÚS 16/2018-104. Dostupný na: <https://zakony.judikaty.info/predpis/nalez-124/2020>